

החינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי דתי בחוק ובתקנות

1. סעיפים רלוונטיים בחוק חינוך ממלכתי: הבדלים בהתייחסות לחמ"ד ולממלכתי

ממלכתי	חמ"ד
סעיף 1 - "חינוך ממלכתי" פירושו - חינוך הניתן מאת המדינה על פי תכנית הלימודים, ללא זיקה לגוף מפלגתי, עדתי או ארגון אחר מחוץ לממשלה, ובפיקוחו של השר או של מי שהוסמך לכך על ידיו;	
אין הגדרה של הציבור אותו משרת החינוך הממלכתי	סעיף 1 - "חינוך ממלכתי דתי" פירושו - חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית;
סעיף 1 - "תכנית השלמה" פירושו - חלק של תכנית הלימודים שיקבע או שיאשר השר לפי חוק זה ושיקיף לא יותר מעשרים וחמישה אחוזים משעות הלימודים במוסד חינוך רשמי;	
אין הגדרת מהות לתוכנית ההשלמה לחינוך הממלכתי	סעיף 1 "תכנית השלמה למוסד חינוך ממלכתי דתי" פירושו - תכנית השלמה שתכלול לימודי תורה שבכתב ושבעל פה ותכנון לאורח חיים דתי, לרבות נוהג והווי דתי בין בתלי המוסד;
סעיף 5 - השר רשאי לקבוע לכל מוסד חינוך רשמי תכנית השלמה שתונהג בו, בין תכנית אחת לכל המוסד ובין תכניות שונות או מקבילות; למוסד חינוך ממלכתי דתי תיקבע תכנית מתכניות ההשלמה למוסד חינוך ממלכתי דתי ולמוסד חינוך ממלכתי משלב תיקבע תכנית מתכניות ההשלמה למוסד חינוך ממלכתי משלב.	
סעיף 12 - (א) יוקם ועד לעניני החינוך (להלן – ועד החינוך), אשר מספר חבריו יהיה לא פחות מחמישה עשר. חברי הוועד יתמנו על ידי השר, באישור הממשלה, כל אחד לתקופה של ארבע שנים. חברי הוועד יתמנו אנשים פעילים בשדה החינוך, עובדים של משרד החינוך והתרבות שמספרם לא יעלה על 25% מכל חברי הוועד ומועמדים של רשויות מקומיות, מוסדות החינוך הגבוה והסתדרות המורים, מתוך רשימות שיוגשו לשר לפי בקשתו.	
ב-2008 הוכרז הזרם המשלב כזרם רשמי וגם עבורו הוקמה מועצה – סעיף 13(א) בחוק. אבל לזרם החינוך הממלכתי, המרכזי, אין מועצה.	סעיף 13 (א) תוקם מועצה לחינוך ממלכתי דתי; חברי המועצה יתמנו על ידי השר, באישור הממשלה, כל אחד לתקופה של ארבע שנים. שני חברים יהיו באי כוחו של השר, ששה חברים יתמנו מתוך רשימה של שנים עשר מועמדים שתוצע על ידי שר הדתות ¹ , שלושה חברים יתמנו מתוך רשימה של ששה מועמדים לפחות שתוצע, בהתאם לתקנות, על ידי ארגוני מורים המייצגים את המורים הדתיים, ושלושה חברים יתמנו מבין החברים הדתיים של ועד החינוך.
סעיף 14 השר יוועץ בועד החינוך בטרם ישתמש בסמכות מן הסמכויות המסורות לו לפי חוק זה, חוץ מן הסמכויות לפי הסעיפים 12, 29 ו-32 והשימוש הראשון בסמכותו לפי סעיף 17.	
	סעיף 15 השר יוועץ , בהתאם לסדרים שנקבעו בתקנות, במועצה לחינוך ממלכתי דתי בטרם ישתמש בסמכות מן הסמכויות המסורות לו לפי חוק זה הנוגעות לחינוך ממלכתי דתי, לרבות מינוי מנהל אגף החינוך הדתי במשרד החינוך והתרבות, ומינוים של מפקחים, מנהלים ומורים למוסדות החינוך הממלכתי הדתי, חוץ מן הסמכויות לפי הסעיפים 12, 13, 31, 32 והשימוש הראשון בסמכותו לפי סעיף 17.

¹ סמכויותיו הועברו לראש הממשלה בי"פ תשס"ד מס' 5266 מיום 21.1.2004 עמ' 1642.

חמ"ד	ממלכתי
סעיף 16 תכניות ההשלמה למוסדות החינוך הממלכתי הדתי ייקבעו על ידי השר בהסכמת המועצה לחינוך ממלכתי דתי.	
	סעיף 17 השר יקבע תקנון לוועד החינוך ותקנון למועצה לחינוך ממלכתי דתי. בתקנון ייקבעו סדרי כינוסם ועבודתם של הוועד ושל המועצה וכללים למילוי מקומם של חברים שאינם משתתפים בישיבות הוועד או המועצה, וכן הוראות אחרות שהשר יראה בהן צורך לשם ביצוע תפקידם של הוועד ושל המועצה, הכל לפי הענין.
סעיף 18 המועצה לחינוך ממלכתי דתי רשאית לפסול, מטעמים דתיים בלבד, מינויו או המשכת שירותו של מנהל או מפקח או מורה במוסד חינוך ממלכתי דתי. בא על החלטת הפסול ערר של חבר מחברי המועצה, לא יהא להחלטה תוקף כל עוד לא הכריעו בערר, בדרך שנקבעה בתקנות.	

מטרות החינוך:

סעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי מכיל את מטרות החינוך. נכון להיום רשומות בו 13 מטרות, רובן הוכנסו **[בתיקון מס' 5](#)** לחוק שהתקבל בשנת 2000. המטרות ברובן מבטאות את החשיבה הדמוקרטית-ליברלית-הומניסטית-רציונלית ונותנות מענה ראוי להיבטים האוניברסליים והפרטיקולריים כאחד.

בפועל – רובן אינן מיושמות כהלכה, והן נעדרות כמעט לחלוטין ממקצועות מעצבי זהות, בהם ניכרת דווקא השפעה רבה של סעיף קטן (4) העוסק בלימוד תורה ומורשת. ככלל, אין גם אפשרות מעשית לקיים את כולן באותה מערכת באותה מידה שכן יישומן תלוי, בין היתר, במטרת החינוך וב"אדון" אותו מעוניינת מערכת החינוך לשרת: חברה, תרבות, יחיד (**[צבי לם – ההגיונות הסותרים בהוראה](#)**).

הצעת התיקון התקבלה רק לאחר שהוסכם, בלחץ הסיעות הדתיות, להכניס את הביטוי "**תורת ישראל**" למטרות החינוך **הממלכתי** ולשלב את הסעיף העוסק בזה בראש הרשימה: סעיף 2(4) במטרות החינוך הממלכתי: "ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה, ולחנך לכבדם". (**[בחוק המקורי](#)** ישנה התייחסות לתרבות ישראל, ללא פירוט ופרשנות).

באותו מעמד (תיקון מס' 5) תוקנה גם הגדרת החינוך הממלכתי הדתי וקיבלה עיבוי:

" חינוך ממלכתי דתי" פירושו - חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם **ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית**;

2. תקנות חינוך ממלכתי (סדרי הפיקוח), תשי"ז-1956
 - הרכב המזכירות הפדגוגית וסמכויותיה

ילקוט הפרסומים 4653 (1998)
העברת סמכויות השר למזה"פ – למעט חמ"ד

הודעה בדבר העברת סמכויות
 לפי חוק חינוך ממלכתי, התשי"ז-1953
 בהקף סמכויות לפי סעיף 29 לחוק חינוך ממלכתי,
 התשי"ז-1953 (להלן – החוק), ולאחר היועצות עם ועד

החינוך, אני מזדע כי העברתי למזכירות הפדגוגית במשרד
 החינוך, המזכירות והספורט את הסמכויות דלמטה ככל שזה
 עימנה לענין החינוך הממלכתי **למעט החינוך הממלכתי-דתי**
דתי:

- (1) קביעת תכנית הלימודים לפי סעיף 1 לחוק;
- (2) קביעת תכנית היסוד לפי סעיף 1 לחוק;
- (3) קביעת תכנית השלמה ואישורה לפי סעיף 1 לחוק;
- (4) קביעת תכנית הלימודים לפי סעיף 4 לחוק;
- (5) קביעת תכנית השלמה לפי סעיף 5 לחוק;
- (6) אישור תכנית השלמה לפי סעיף 6 לחוק;
- (7) אישור תכנית נוספת לפי סעיף 8 לחוק;
- (8) הנהגת תכנית לעם נוסף לפי סעיף 9 לחוק.

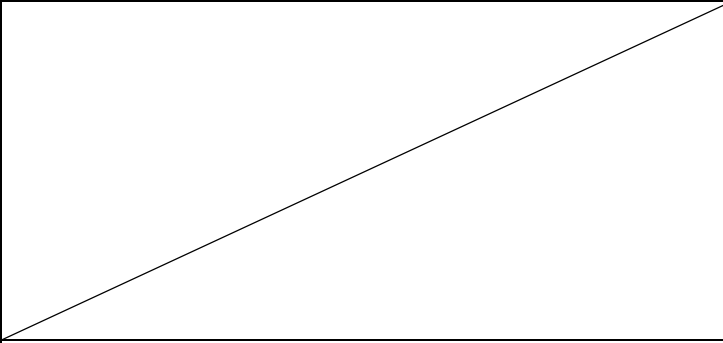
ט"ז באייר התשנ"ח (12 במאי 1998)
 (המ 246-3)
 יצחק לוי
 שר החינוך, התרבות והספורט

3. סל שעות ייעודי – מתנ"ה יסודי תשפ"א (ע' 11).
 תרבות יהודית ישראלית לכיתות ג-ו (למגזר היהודי-ממלכתי)
 המנהלים נדרשים להורות: **חמש שעות לכיתות ג-ו על פני ארבע שנים**. השעות להוראת המקצוע יוקצו על פי בחירת
 בית הספר, וחמש שעות הוראה לכיתות ז-ט

על פי מארז מתנ"ה - יינתנו שעות תוספתיות לכיתה תקנית בשכבות ה-ה .
משמעות: מנהלי בתי הספר נדרשים לגרוע מסל השעות הקבוע שלהם כדי למלא את הדרישה.

תפילה (למגזר הממלכתי-דתי): על פי מארז מתנ"ה יינתנו שעות תוספתיות על פי מפתח של שעה לכל כיתה .

4. תקנות חינוך ממלכתי וחינוך ממלכתי דתי	
<u>תקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים), תשי"ז-1953</u>	<u>תקנות חינוך ממלכתי (המועצה לחינוך ממלכתי דתי), תשי"ג-1953</u>
5.	<p>(א) מנהל אגף החינוך הדתי יציע למועצה תכניות השלמה המיועדות למוסדות חינוך ממלכתיים דתיים.</p> <p>(ב) המועצה תחווה את דעתה על תכניות השלמה שהוצעו לה כאמור בתקנת משנה (א) ותודיע לשר על הסכמתה או התנגדותה לתכניות האמורות, כולן או מקצתן.</p> <p>(ג) לא הסכימה המועצה לתכנית השלמה, כולה או מקצתה, לא תונהג התכנית האמורה, או חלק ממנה, במוסד חינוך ממלכתי דתי.</p>

<p>6. (א) מנהל אגף החינוך הדתי יגיש למועצה רשימה של מועמדים למורים, מנהלים ומפקחים במחוזות ובאגף החינוך הדתי שבדעתו להמליץ למועצה שתציע המנותם למוסדות חינוך ממלכתיים דתיים.</p> <p>(ב) כל חבר המועצה רשאי להגיש למועצה רשימה של מועמדים כאמור בתקנת משנה (א).</p>	
<p>7. (א) המועצה תדון ברשימות האמורות בתקנה 6 והיא רשאית להחליט שהיא מתנגדת מטעמים דתיים למינוי מועמדים מסויימים שברשימה.</p> <p>(ב) החליטה המועצה כאמור בתקנת משנה (א), תפרט את נימוקי ההחלטה ותודיע על כך למנהל אגף החינוך הדתי.</p>	<p>7. (א) לא יתמנה אדם מנהל מוסד או מורה אם נפסל על ידי השר מטעמים פדגוגיים.</p> <p>(ב) נתמנה אדם מנהל או מורה ומצא בו השר פסול לאחר המינוי, ינהג כך:</p> <p>(1) היה הפסול מטעמים פדגוגיים, יודיע לבעל המוסד שעליו להפסיק עבודת אותו מנהל או מורה לאחר תום אותה שנת הלימודים;</p> <p>(2) היה הפסול מחמת התנהגות הנוגדת את המוסר או את הנוהג המקובל לגבי תפקידיהם, יחקור השר בדבר ויתן לאותו מנהל או מורה הזדמנות להשמיע את דבריו להאשמות שהובאו נגדו; מצא השר כי ההאשמות מבוססות, יודיע לבעל המוסד כי עליו לפטר את המנהל או את המורה תוך 30 יום מיום מתן ההודעה או כתום שנת הלימודים, הכל כפי שיוורה השר.</p> <p>(ג) לא יכהן אדם כעובד במוסד מוכר אם פסל אותו השר מהטעמים המפורטים בתקנת משנה (ב)(2).</p>

אז מה צריך לשנות? להוסיף? לתקן? - נקודות למחשבה

- החוק אינו ברור דיו ואינו מותאם למציאות של היום. החוק לא נותן מענה ראוי למצב בשטח – וההתייחסות בתקנות היא לעיתים עמומה ומפוזרת. נחוצות הגדרות מבחינות אחד משמעות:
 - אלה ההגדרות הבסיסיות הנדרשות:
 - תכנית יסוד / ליבה – פורמלי – חובה – באחריות סגל ההוראה הקבוע. בסיס הכרחי שכל תלמיד צריך לדעת וללמוד.
 - תכנית השלמה – פורמלי – חובה - מועברת על ידי סגל בית הספר, ומותאמת לייחודיות הבית ספרית. התייחסות לשונות והרחבת הבחירה.
 - תכניות חיצוניות ופעילויות חוץ – בלתי פורמלי – רשות – יש לקיימן מחוץ לשעות המערכת ובאישור הורים בלבד.
- נכון להיום אין התייחסות בחוק הראשי לתוכניות החיצוניות ולחינוך בלתי פורמלי בתוך מערכת החינוך הרשמית. ההתייחסות לנושא היא רק בתקנות, שכאמור לא נשענות על חוק ראשי, ובחלקן עמומות ולא נאכפות כראוי.
- יש להקים מועצות חינוך נפרדות לכל זרם חינוך או ביטול הזרמים כולם.
 - תקצוב שוויוני לכל תלמידי ישראל.
 - הגדרה בחוק של הציבור המזין את מוסדות החינוך הממלכתיים ומתן מענה מתאים לכל קבוצה.
 - הבטחת זכויות ההורים בחינוך והגדרת שיתוף הפעולה בין הבית לבית הספר.
 - קביעה בחוק של מעמד החינוך הבלתי פורמלי, ובכללו הכנסת תוכניות חיצוניות למוסדות החינוך.
 - הגדרה ברורה שלא תאפשר כניסה של תכנים זרים, דרך [שלל הגורמים](#) המשפיעים על האקלים הבית ספרי, ושתבטיח בחירה.
 - עמותות: העברת כספי התמיכות ישירות לבתי הספר באופן שוויוני, ובתי הספר יבחרו פעילות מתאימה להם וישלמו עבורה. עלות שעת פעילות תהיה זהה לכל הגופים.
 - תיקונים בחוק לימוד חובה ובתקנות תכנית השלמה, בסעיפים רלוונטיים לתיקונים שיבוצעו בחוק חינוך ממלכתי.
 - הבטחת רציפות בגיבוש וביצוע תכניות חינוכיות - מגבלות על סמכויות השר להתערב בעניינים פדגוגיים.
 - הצעת חוק יסוד: החינוך הציבורי.
 - ועד החינוך יבטל ובמקומו תקום מועצה לאומית לחינוך, בעלת סמכויות נרחבות שיוקנו לה מכח חוק יסוד: חינוך ציבורי. לחילופין – יעובדו סמכויותיו של ועד החינוך ויעובדו תקנות ועד חינוך כך שתובטח השפעתו ויובטח מעמדו מול השר.